

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ
СЕЛА**

Максимчук О.В.,

викладач кафедри суспільних дисциплін

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

Шацьковська Л.С.,

кандидат політ.наук,

доцент кафедри суспільних дисциплін

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

Соціальна сфера, як наукова категорія, є в полі зору досліджень багатьох вчених. Економічна криза в аграрному секторі зумовила необхідність радикальних економічних перетворень на селі, створення повноцінного ринкового середовища як у виробничій так і соціальній сфері. Необхідність економічних та соціальних перетворень на селі вимагає від вчених детального визначення стану та перспектив розвитку даних сфер, а також вивчення шляхів раціонального досягнення поставленої мети з найменшими економічними та соціальними витратами. Більшість наукових досліджень з проблем розвитку соціальної сфери села здійснювались під час державного регулювання її розвитку та в дореформений період. За цей період було прийнято ряд законодавчих актів з розвитку соціальної сфери села, що дало помітність деяким позитивним зрушенням в даному напрямку.

Питаннями розвитку соціальної сфери, соціальної інфраструктури села присвячені наукові праці багатьох вчених – економістів, зокрема Д. П. Богині, В. І. Бойка, О. А. Бугуцького, О.Г. Булавки, М. Х. Вдовиченка, П. І. Гайдуцького, Й. С. Завадського, Т. І. Заславської, О. І. Здоровцова, Д. Ф.

Крисанова, Г. І. Купалової, І. І. Лотоцького, І. І. Лукінова, М. Й. Маліка, М. К. Орлатого, І. В. Прокопи, П. Т. Саблука, А. М. Стельмашука, Р. І. Тринька, Г.В. Черевка, Л. О. Шепотько, В. В. Юрчишина, К. І. Якуби та інших. Але, як відзначає дослідник М. К. Орлатий, в наукових розробках немає єдиного визначення категорій «соціальна сфера», «соціальна інфраструктура».

Продовжується процес конкретизації, уточнення складу та їх функцій, не вирішені питання удосконалення фінансових відносин при комплексному розвитку сільських територій [1]. Дослідження показали, що в чинному законодавстві України немає єдиного визначення понять «соціальний розвиток села», «соціальна сфера села», «об'єкти соціальної сфери села» і, вживаючи їх, не виділяє цих понять як самостійних категорій. У законах про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу, про охорону здоров'я, про освіту, про культуру та інших законах і підзаконних актах вживаються різні терміни щодо визначення об'єктів соціальної сфери, зокрема, «об'єкти соціально-культурного призначення», «об'єкти соціальної інфраструктури», «об'єкти охорони здоров'я, фізкультури і спорту», «об'єкти інженерної інфраструктури», «об'єкти дитячого фонду» тощо.

В соціологічному довіднику дається визначення соціальної сфери, як відносно самостійної сфери життєдіяльності суспільства, що охоплює відносини між соціальними спільнотами, в середині цих спільностей, між окремими особами, які займають різне становище у суспільстві і беруть неоднакову участь у соціальному житті. Але дане визначення не наповнене конкретним економічним змістом, а лише окреслює контури поняття з точки зору соціології. Більш конкретним є визначення, що «соціальна сфера – складна соціально-економічна категорія, яка відображає процеси, що забезпечують життєдіяльність людини у суспільстві» [1].

Дещо ширшим є визначення соціальної сфери як сфери, «... яка забезпечує життєдіяльність людини, охоплює широке коло проблем: це сама людина та її відтворення, життєвий рівень та сільське розселення» [5,101].

На нашу думку, соціальна сфера – це складна соціально-економічна

система, яка включає населення і поселенську мережу, соціальну інфраструктуру, матеріальний добробут та соціальне забезпечення і покликана створювати умови життєдіяльності населення на виробництві і в побуті. На відміну від економіки, де створюються матеріальні засоби життя, в соціальній сфері відновлюється саме соціальне життя в його тілесній (біосоціальній), речовій (товари і послуги), інституційній (організації і соціальні ролі людей) та знаковій (інформація) формах [5,103].

На сьогоднішній день питання розвитку соціальної сфери є об'єктом дослідження не тільки наукових працівників, а й працівників державних, приватних підприємств, установ та організацій, оскільки стан розвитку соціальної сфери прямо впливає на продуктивність праці та якість виробленої продукції. Забезпечення функціонування та розвитку соціальної сфери села є одним з головних напрямків реформування аграрного сектора, розбудови соціально-орієнтованої ринкової економіки. Соціальна сфера села включає такі складові елементи: сільське населення, сільську поселенську мережу, матеріальне та соціальне забезпечення і соціальну інфраструктуру.

Соціальна інфраструктура. Матеріальний добробут сільського населення, рівень продуктивності праці у виробничій сфері прямо залежать від розвитку сфери обслуговування, тобто соціальної інфраструктури. Деякі вітчизняні вчені-економісти (Л. О. Шепотько, В. Я. Плонський, І. В. Прокопа, І. В. Чернявський) під інфраструктурою розуміють сукупність галузей, виробництв і видів діяльності, функціонування яких забезпечує ефективне функціонування основного виробництва.

Інфраструктура поділяється на виробничу, соціальну та інституціональну. Категорії «виробнича інфраструктура» та «соціальна інфраструктура» сформувалися в процесі дослідження суспільного розвитку, зокрема – дослідження процесу виробництва та розвитку виробничих сил суспільства. Дані категорії тісно пов'язані між собою.

Відносно сутності поняття «соціальна інфраструктура» в економічній та соціологічній науці є ряд визначень. Як вважає Ж. Т. Тощенко, «соціальна

інфраструктура представляє собою стійку сукупність матеріально-речових елементів, що створюють загальні умови для раціональної організації основних видів діяльності людини ...» [5,105].

Соціальна інфраструктура включає в себе заклади освіти, культури, охорони здоров'я, підприємства побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, торгівлі і громадського харчування та інші, які об'єднуються у відповідні галузі з відповідною організаційною структурою. Кожній галузі соціальної інфраструктури характерні свої форми та види обслуговування а також механізм та умови функціонування. Підрозділи соціальної інфраструктури активно приймають участь у відтворенні робочої сили, забезпечують нормальні умови життя і трудової діяльності працівників і членів їх сімей. Залежно від форми власності об'єкти соціальної інфраструктури можна класифікувати на:

- матеріальні об'єкти, які відносяться до основних фондів юридичних осіб – суб'єктів підприємництва, рахуються на їх балансі і є власністю цих підприємств;
- об'єкти, які перебувають на балансі місцевих рад і є комунальною власністю, утримання яких фінансується з відповідного бюджету;
- об'єкти як самостійні юридичні особи, засновані на державній, комунальній або недержавній власності (організації, підприємства, установи). Згідно із Тимчасовим Переліком об'єктів, які відносяться до соціальної сфери (від 10 січня 1997 року) вони поділяються на такі групи:
 - житлове комунальне господарство і побутове обслуговування населення (житлові будинки, гуртожитки для робітників і службовців, студентів вищих і середніх спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладів, школи-інтернати, будинки побуту, об'єкти газопостачання та теплозабезпечення, водогони тощо).
 - охорона здоров'я, фізична культура і соціальне забезпечення (лікарні, поліклініки, фельдшерсько-акушерські пункти, станції швидкої допомоги, лікувально-фізкультурні заклади, пункти охорони здоров'я, пансіонати,

санаторії, будинки відпочинку, протитуберкульозні, наркологічні диспансери, стадіони, спортивні зали, водні басейни, дитячі спортивні школи, спортивні клуби тощо).

- народна освіта (академії, університети, інститути, технікуми, професійні училища, курси, учбові комбінати, курси підвищення кваліфікації, методичні кабінети, навчальні школи, дитячі садки, дитячі ясла-садки, дитячі майданчики, ясла, дитячі будинки тощо).

- культура і мистецтво (бібліотеки, будинки культури, клуби, фільмотеки, будинки художнього виховання дітей, кінотеатри тощо) [5,111].

Соціальна інфраструктура виражає певні економічні, політичні та ідеологічні зв'язки і функції. Так, соціальна функція соціальної інфраструктури, що полягає в збереженні і розвитку трудового і духовного потенціалу населення, кожної людини як особистості, органічно поєднується з її економічною функцією – створення сприятливих умов для виробництва матеріальних благ. Політична функція соціальної інфраструктури полягає в реалізації соціальної політики уряду [2,14].

Економічна криза в країні зробила неможливим ефективне функціонування сільської соціальної інфраструктури, а в деяких сільських населених пунктах поставила під загрозу саме її існування. Поширення цього явища ніяк не можна допустити, адже саме у соціальній інфраструктурі, починаючи від народження, у людини формується інтелектуальний базис майбутнього певнолітнього члена суспільства, який буде основою трудового потенціалу держави.

Список використаних джерел

1. Гаврилко П.П. Пріоритети збереження трудового потенціалу сільських територій / П.П. Гаврилко // Ефективна економіка. – 2012. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1149>

2. Земля – село – люди – реформа: збірник аналітичних матеріалів Експертного форуму з питань земельної реформи; м. Київ, 14 лютого 2012 року. – К.: Легальний статус, 2012 С. 14.
3. Збарський В.К. Особисті селянські господарства в становленні малих форм господарювання // Економіка АПК. - 2004. - №1, с 12-18.
4. Зміни соціально-класової структури суспільства в умовах його трансформації. – Х: Основа – 2007, 213с.

РЕПОЗИТАРІЙ УДІДУ